

İLKÖĞRETİM 5. SINIF DÜZEYİNDE ARKADAŞLIĞIN SOSYOMETRİK STATÜ VE AKADEMİK BAŞARI AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Vesile ORAL
Sınıf Öğretmeni
Adana Koza İlköğretim Okulu
vesileoral@hotmail.com

Yrd. Doç. Dr. Filiz YURTAL
Ç.Ü. Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği A.B.D.
fyurtal@cu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık konusundaki düşüncelerini ve arkadaşlık anlayışlarını sosyometrik statü ve akademik başarıya göre incelemektir. Araştırmaya ilköğretim 5. sınıfta okuyan 528 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri, Akran İnançları Ölçeği ve görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceleri sosyometrik statü ve akademik başarıya göre farklılık göstermemiştir. Ancak yapılan görüşmelerde akademik başarı açısından arkadaşlık ilişkileri konusundaki düşüncelerde bazı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Başarılı öğrencilerin daha kolay arkadaş edindikleri ve arkadaş ilişkilerinin daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca başarılı öğrencilerin kendilerine yönelik güvenilir olma, başarılı olma, zeki olma, neşeli olma, sevilme ve cana yakın olma gibi olumlu özellikleri daha fazla atfettikleri bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arkadaşlık İlişkileri, Sosyometrik Statü, Akademik Başarı, Akran İlişkileri

AN INVESTIGATION OF FRIENDSHIP OF 5th GRADE STUDENTS ACCORDING TO SOCIOMETRIC STATUS AND ACADEMIC ACHIEVEMENT

ABSTRACT

The purpose of the study is to investigate the ideas of 5th grade students regarding friends and friendship according to sociometric status and academic achievement. The study was conducted among 528 students attending 5th grades. Study data were obtained using, Peer Beliefs Scale and interview form.

According to the results, there was no correlation among the ideas of students on their friends, sociometric status and academic achievement, but it was found some differences on some aspects of friendship perception according to academic achievement. It was determined that successful students can make friends easily and

¹ Bu çalışma Yard.Doç.Dr. Filiz YURTAL'ın danışmanlığında yürütülen ve Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığınca desteklenen (EF2006YL36) Vesile Oral'ın yüksek lisans tez özettir.

their friendship relations are better relatively. Moreover, most frequently they referred to themselves with positive features such as being reliable, successful, intelligent, cheerful, amiable.

Key Words: Friendship Relationship, Sociometric Status, Academic Achievement, Peer Relations.

Giriş

Kişilerin sağlıklı bir gelişim göstermesi ve psiko-sosyal yönden uyum sağlaması için, olumlu sosyal etkileşimlerde bulunması ve ilişkiler kurması gerekmektedir (Hepler, 1997). Çocuklar, gelişim süreçleri boyunca sosyal ilişkilerin iki önemli formunu yaşamaktadırlar. Bunlar; dikey ve yatay ilişkilerdir. Dikey ilişkiler, çocuğun sosyal olarak kendinden daha güçlü kişilerle kurmuş oldukları ilişkilerdir ve genelde anne-baba ve çocuk ilişkisini ifade eder. Yatay ilişki ise, çocuğun benzer sosyal güç ve statüdeki kişilerle yani akranlarıyla kurmuş olduğu ilişkilerdir (Hartup, 1989). Çocukların akran ilişkilerinin önemi, okul yıllarında giderek artar ve arkadaşlarına karşı gösterdikleri davranış kalıpları bu artışa uygun biçimde ayrılmaya başlar. Çocukların iletişim becerilerindeki ilerlemeler, sosyal-bilişsel becerilerinin gelişmesine bağlı olarak saldırgan davranışlarını azaltırken, işbirliği, uzlaşma ve paylaşma gibi olumlu tutumlarını arttıracaktır. Bu faktörler çocukların sosyal ve arkadaşlık statüleriyle yakından ilişkilidir (Erwin, 2000).

İlköğretim çağı, arkadaşlıkların kurulduğu, insan yaşamında arkadaşlıkların önem kazandığı ve arkadaşlık kavramının geliştiği bir dönemdir. İlköğretim çağındaki arkadaşlık ilişkilerinin, insanların sonraki yaşamlarını etkilediği kabul edilmektedir (Hortaçsu, 1997). Çocuk sınıf ortamında edinmiş olduğu sosyal beceriye yönelik yaşantıları sayesinde yaşamının ileriki dönemlerinde bulunduğu ortamlara daha kolay uyum sağlayabilir. Bu nedenle çocuğun sınıfta edindiği bu beceriler yetişkinlik dönemine yapılan bir yatırım gibi görülebilir. İlköğretim döneminin ilk yıllarında çocukların kendi cinsleriyle arkadaşlık kurma isteği içinde oldukları görülmüştür. Karşı cinsle arkadaşlık bu dönemde çocuklar tarafından tercih edilmeyen bir ilişki biçimidir (Kleck ve De Jong, 1983). Çocukluğun son döneminde ve ergenliğe yaklaşırken, zaman zaman karşı cinsle ilişkiye geçtiklerinde nasıl davranacaklarına ilişkin çeşitli stratejiler geliştirirler (Erwin, 2000).

Aranlarıyla yakın ve memnun edici ilişki formu geliştiremeyen çocuklar yaşamları süresince önemli olacak sosyal becerileri öğrenme ve sosyal güven duygusu inşa etme fırsatlarını kaçırabilirler (Burton, 1986). Yetersiz akran ilişkilerinin ve sosyal beceri eksikliğinin, çocukların okul hakkında olumsuz algı geliştirmesine, okulu reddetmelerine ve yıl boyunca süren akademik başarı düşüklüğüne neden olduğu araştırmalarla da desteklenmektedir (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2001; Chen & Others, 2008; Lubber & Others, 1996). Akranları tarafından onaylanmanın ve kabul edilmenin, kurulan olumlu ilişkilerin sayesinde akademik yönden başarı sağlamada ve daha ileriki yıllarda önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (Johnson, 2000).

Bir öğretmenin öğrenciyi sosyal ilişkiler içinde tanımasını gerektiren durumlar olabilir. Örneğin, sınıfta öğrencilerin oturma yerlerini belirlemek isteyen bir öğretmen, onların birbirlerine yakınlık derecelerini bilmek isteyebilir. Yada bir grup çalışması yaptıracaksa birbirlerine akademik yardım sağlayacak öğrencileri tanıma ihtiyacı duyabilir. Öğrencinin sınıftaki yeri, arkadaşları tarafından algılanış biçimi ve benimsenme derecesi onun okula uyumunun bir göstergesi olarak öğretmeni yakından ilgilendiren hususlardır. Bazı öğrenciler buldukları grup içinde huzursuz yada yalnız olabilirler. Böyle bir durum, öğrencinin okuldan soğumasına neden olabilir. Gruba uyum sağlamakta güçlük çeken öğrencilerin belirlenmesi, onların kişilik gelişimine yardımcı olmanın ilk aşamasını oluşturur (Kuzgun, 2000).

Akran ilişkileri ve bu ilişkiler içinde çocuğun sosyal statüsü ve akranları tarafından algılanışının olumlu ve olumsuz gelişimsel sonuçları ile akademik başarı-sosyometrik statü hakkında yurt dışında birçok araştırma (Dennis 1999; Embry ve Luzzo 1996; Graham ve Cohen 1998; Meurling, Ray ve Lobello 1999) bulunmasına rağmen, ülkemizde bu konuyla ilgili çalışmalar yeterli değildir. Yapılan çalışmalar daha çok ilköğretim ikinci kademe, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerini (Altıntaş 1991; Arısoy 1983; Bilgiç 2000, Gündüz 1986, Küçük 1984, Pekel 2005) kapsamaktadır. İlköğretim birinci kademe ise sadece arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir. Özellikle daha erken yaşlardaki çocukları kapsayan araştırmalar, sosyal ilişkilerde sorun yaşayan ve risk altında bulunan çocukların sosyal ve akademik yaşantıları ve bunlar arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Psikolojik danışmanların arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeye yönelik sosyal beceri programları oluştururken yer vereceği konuları belirlemelerinde bu araştırmanın verileri kaynaklık edebilir. Sınıf öğretmenlerinin arkadaşlık ilişkilerinin önemini kavramaları ve sınıf uygulamalarına yansıtılmaları konusunda bilgi verebilir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceleri ve arkadaşlığı tanımlamaları sosyometrik statü ve akademik başarıya göre incelenmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceleri sosyometrik statülerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Sosyometrik statülerine göre arkadaşlık anlayışları nedir?
3. Öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceleri akademik başarılarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Akademik başarılarına göre arkadaşlık anlayışları nedir?

Yöntem

Araştırma, öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin düşüncelerini sosyometrik statü ve akademik başarı açısından incelemeye yönelik karşılaştırma türünde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada nicel ve nitel verileri bir arada içeren araştırma deseni kullanılmıştır.

Örnekleme

Bu araştırma 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında Adana ili merkezinde bulunan resmi ilköğretim okullarında yapılmıştır. Olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden orantısız küme örnekleme yöntemi kullanılarak Adana ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okulları içinden alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey olarak sınıflandırılmış olan okullardan iki alt, iki orta ve iki üst sosyo-ekonomik düzeydeki toplam 6 okul seçilmiştir. Bu okulların 5. sınıflarında öğrenimine devam eden 228 kız ve 300 erkek olmak üzere toplam 528 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme alınan öğrencilerin yaşlarının küçük olması nedeniyle öğrencilerle bire bir görüşme yapmanın verileri destekleyeceği düşünülmüştür. Böylece olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen örneklem grubu içinden her sınıftan sosyometrik statüye göre en fazla seçilen 1 öğrenci ve hiç seçilmeyen 1 öğrenci olmak üzere toplam 26 öğrenci; Akademik başarıya göre yine her sınıftan üst düzeyde başarılı 1 öğrenci ve alt düzeyde başarılı olan 1 öğrenci olmak üzere 26 öğrenci belirlenmiştir. Buna göre bütün görüşmelerin yapılmasında toplam 52 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin arkadaşlarına karşı olumlu ve olumsuz düşüncelerini ölçmek için Yurtal (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Akran İnançları Ölçeği (The Peer Beliefs Inventory); sosyometrik statüye göre öğrencileri sınıflandırmak için sosyometri tekniği; arkadaşlık konusunda öğrencilerin düşüncelerini öğrenmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu; öğrencilerin arkadaşlarına göre nasıl algılandıkları konusundaki düşüncelerini öğrenmek için Kime Göre Ben Neyim Formu kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarıları ise dönem sonu karne notları göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir.

1. Akran İnançları Ölçeği: Öğrencilerin akranlarına ilişkin inançlarını ölçmek için Rabiner ve MacKinnon Lewis (1993) geliştirdikleri ve Yurtal (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Akran İnançları Envanteri (Peer Beliefs Inventory) kullanılmıştır. Envanter çocukların diğer çocuklara ilişkin olumlu ve olumsuz algılarını ölçen 12 maddeden oluşan bir ölçme aracıdır. Ölçekten alınan puanlar 12 ile 60 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar olumlu akran inançlarını yansıtmaktadır. Ölçek önce Türkçe'ye çevrilmiş ve iki uzmana İngilizce formu ile birlikte verilerek çevirinin uygunluğu ve dilin anlaşılabilirliği açısından değerlendirmeleri yapılmıştır. Değerlendirmelere göre düzeltmeler yapılarak yapı geçerliğini belirlemek üzere n=70 öğrenciden oluşan bir gruba uygulama yapılmış ve alınan veriler üzerinde temel bileşenler analizi yapılmıştır. Alınan sonuçlarda ölçek maddelerinin özdeğeri birden büyük olan bir maddede toplandığı ve component matrix tablosunda 12 maddenin tamamının birinci faktördeki yük değerlerinin .698 ile .434 arasında değiştiği görülmüştür. Tek faktör varyansın % 35'ini açıklamaktadır. Yurtal tarafından yapılan güvenilirlik çalışmasında ölçme aracı iki hafta arayla 73 öğrenciden oluşan bir gruba uygulanmıştır. İki uygulama arasında pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı

.70 olarak bulunmuştur. Ölçme aracının iç tutarlılığını bulmak için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmış .83 olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada ölçme aracının güvenilirliğini test etmek amacıyla 15 gün arayla 118 öğrenciye uygulanmıştır. Test tekrarı yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısı .64 ($p<0,01$) ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

2.Sosyometrik Statünün Belirlenmesi: Sosyometrik statünün belirlenmesinde Coie, Dodge, and Coppotelli (1982) tarafından önerilen klasik sosyometrik statü sınıflama sistemi kullanılmıştır. Bu sistemin uygulanmasında, öğrencilere bir yönergeyle birlikte bir sayfa verilerek, en çok sevdikleri üç arkadaşının ismini yazmaları istenmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra her sınıftaki her bir öğrencinin seçilme frekansları sayılmış ve bu frekanslar her bir öğrencinin seçilme ham puanları olarak alınmıştır.

3. Kime Göre Ben Neyim Formu: Sosyometri tekniği ile belirlenmiş olan en fazla seçilen ve hiç seçilmeyen 26 öğrenci; akademik başarıya göre üst ve alt düzeyde başarılı 26 öğrenci olmak üzere toplam 52 öğrenciye aynı zamanda “Kime Göre Ben Neyim Testi uygulanmıştır”. Testte 32 maddeden oluşan çeşitli özellikler sıralanmış olup, öğrencinin arkadaşlarına göre nasıl algılandığını belirlemek amacı ile bu özelliklerden hangisini uygun gördüğü ölçülmektedir. Ayrıca formda olmayıp, öğrencinin kendisine atfettiği özellikleri öğrenciler kendileri ekleyip işaretlemişlerdir.

4. Görüşme Formu: Sosyometrik statü ve akademik başarıya göre seçilen öğrencilerle arkadaşlık ilişkileri konusunda görüşmeler yapmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formda arkadaşlık beklentileri, arkadaş edinmenin zorluk ya da kolaylık düzeyi, sınıftaki arkadaşlarla ilişkilerini değerlendirmelerine yönelik (Örn. Sınıf arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsun? Arkadaş edinmek senin için zor mu, kolay mı? neden? Arkadaşlarında hangi özelliklerin bulunmasını istersin? vb.) sorular bulunmaktadır. Çocuklarla görüşme yaparken araştırmayı sınırlandıran bazı durumlar olmuştur. Görüşme formunda yer alan soruları çocukların anlayabilmesi için konu ile ilgili örnek durumlara yer verilmiştir. Çocuklar soruları cevaplandırırken çok kısa açıklamalar yapma eğiliminde olmuştur. Bu durumda konu ile ilgili detaylı bilgiler elde etmede sorunlar yaşanmıştır. Sonuç olarak elde edilen veriler daha genel düzeyde analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın istatistiksel analizinde sosyometrik statü ve akademik başarı açısından öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerini belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem için T-Testi kullanılmıştır.

Araştırmada sosyometrik statü ve akademik başarıları farklı olan öğrencilerin arkadaşlık ile ilgili düşüncelerini almak üzere yapılan görüşmelerden elde edilen veriler

üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Bunun için önce yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Daha sonra kayıtlar dinlenerek yazılı doküman haline getirilmiştir. Yazılı dokümanlar incelenerek genel bir çerçeve içinde kodlar oluşturulmuştur. İlişkili kodlar bir araya getirilerek tematik kodlama yapılmıştır. Buna göre görüşmeden elde edilen veriler 4 tema altında birleştirilmiştir ve bulgular bölümünde sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından yapılan yorumları kolaylaştırmak ve katılanların görüş açılarını yansıtmak amacıyla görüşme metinlerinden örnek alıntılara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan kısaltmalara örnek aşağıda verilmiştir:

Sosyometrik statüye göre ;

En Fazla Seçilen öğrenciler için EFS ve sıra numarası verilerek belirtilmiştir.

Örneğin; EFS 1: En fazla seçilen , birinci öğrenci.

Hiç seçilmeyen öğrenciler için; HS ve sıra numarası verilerek belirtilmiştir.

Örneğin; HS 3 : Hiç seçilmeyen üçüncü öğrenci.

Bulgular

Bu bölümde bulgular ve açıklamaları sosyometrik statü ve akademik başarıya göre iki kategoride verilmiştir.

A. Sosyometrik Statüye Göre Öğrencilerin Arkadaşlarına Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Sosyometrik statülerine göre en fazla seçilen, orta düzeyde seçilen ve hiç seçilmeyen öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerine yönelik puan ortalamaları, standart sapmaları ve ANOVA değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyometrik Statülerine Göre Arkadaşlarına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Değerleri

Sosyometrik Statü	N	X	Ss	F	p
En Fazla Seçilenler	66	41.09	4.15		
Orta düzeyde seçilenler	361	40.44	4.93	.817	.443
Hiç Seçilmeyenler	101	40.10	5.35		
Toplam	528	40.45	4.92		

Tablo 1 incelendiğinde sosyometrik statülerine göre öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin düşüncelerine yönelik yapılan ANOVA analizi sonuçlarında anlamlı farklılık (F=.817, p>.05) bulunmamıştır.

Sosyometrik statüye göre öğrencilerin arkadaşlık anlayışlarına ilişkin düşüncelerini öğrenmek için yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular dört tema altında verilmiştir:

1. Arkadaşlık beklentileri
2. Arkadaş edinme
3. Arkadaşlık ilişkilerini değerlendirme
4. Arkadaşlar tarafından algılanma biçimi

1. Arkadaşlık beklentileri: Sosyometrik statüye göre öğrencilerin arkadaşlarından beklentilerine yönelik olarak sorulara alınan cevaplara göre bulgular incelendiğinde, en fazla seçilen öğrencilerde güvenilir olma (12 öğrenci) ilk sırada yer alırken bu özelliği sırasıyla, destek olma (7 öğrenci), başarılı olma (7 öğrenci), sır tutma (6 öğrenci), dürüst olma (6 öğrenci) izlemiştir. Güvenilir olma özelliği hiç seçilmeyen öğrencilerde üçüncü sırada yer almaktadır. Bu sosyometrik grupta ilk sırada yer alan özellik ise, dürüst olmadır (7 öğrenci) destek olma (6 öğrenci) ve sır tutma (6 öğrenci), başarılı olma (6 öğrenci) özellikleri daha sonra gelmektedir. Her iki sosyometrik grubun ortak olarak ve ilk 5 sırada değindikleri özellikler ise; güvenilir olma, dürüst olma, destek olma, sır tutma, başarılı olma özellikleridir. Aşağıda öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden örnek ifadeler yer almaktadır.

“Bana göre arkadaş; bana çok yakın olan, bana destek olan, kavga etmeyen, güvendiğim kişidir. Sırlarımı başkalarına söylemeyen, kötülük yapmayan, yardımsever bir kişidir.” (HS-1)

“Arkadaş deyince aklıma yakınlık duyduğum, onun da bana yakınlık duyduğu birisi gelir. Karşılıklı birbirimizi seversek, arkadaş diyebilirim. Dostça, destek veren, güvendiğim, iyi kalpli, sık sık kavga etmeyeceğim, sevilen birisi olmalı. Sevilen birisi olması işimi kolaylaştırır. Çünkü seviliyorsa, iyidir. Ayrıca ben sevdiysem de olur. O zaman da tanımaya çalışırım.” (EFS-3)

2. Arkadaş edinme: Sosyometrik statüye göre öğrencilerin arkadaş edinmeye ilişkin cevapları incelendiğinde en fazla seçilen öğrenciler arkadaş edinmeyi (9 öğrenci), hiç seçilmeyen öğrencilere (6 öğrenci) nazaran daha kolay bulmaktadırlar. Hiç seçilmeyen öğrenci grubunda arkadaş edinmeyi zor (4 öğrenci) ve kısmen zor (7 öğrenci) bulan öğrenci sayısının en fazla seçilen öğrenci grubuna oranla daha fazla olduğu görülmüştür.

Bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerde arkadaş edinmenin zor olduğunu söyleyen HS 2 kodlu öğrenci bunun nedenlerini o kişiyi daha iyi tanıma gerekliliği ve tanımak için zamana ihtiyaç duyulduğu şeklinde sıralamıştır.

Kolay olduğunu söyleyen EFS 1 kodlu öğrencinin ise, gösterdiği nedenler şunlardır: *“Herkesle yakın davrandığım, iyi duygular taşıdığım için herkesle arkadaş olabilirim. Arkadaş edinmemem söz konusu bile olamaz. Sadece kötü şaka yaparlarsa, o zaman zorlanırım.”*

3. Arkadaşlık ilişkilerini değerlendirme: Sosyometrik statüye göre öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmeye yönelik bulgular

incelendiğinde; en fazla seçilen öğrenciler, sınıftaki arkadaşları ile olan ilişkilerini (9 öğrenci), hiç seçilmeyen öğrencilere (6 öğrenci) nazaran daha olumlu yönde ifade etmiştir. Hiç seçilmeyen öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerini olumsuz (4 öğrenci) ve kısmen olumlu (3 öğrenci) olarak değerlendirdiği görülmüştür.

Sınıftaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olmayan HS-1 arkadaşlık ilişkileri konusunda şunları söylemiştir: “*Sınıfta fazla kimse iyi davranmıyor. Oyun oynarken almıyorlar bazen. Ben iyi davranırım.*”

EFS-1 kodlu öğrenci ise, arkadaşlarından memnuniyetini şöyle dile getirmiştir: Sınıftaki arkadaşlarımla iyi geçiniyorum. “*Bazı arkadaşlarım kavgacı, onlarla konuşmuyorum. Ama bu beni rahatsız etmez. Çünkü benim her şeyimi konuşabileceğim arkadaşlarım var.*”

4. Arkadaşlar tarafından algılanma biçimi: Sosyometrik statüye göre öğrencilerin sınıf içinde arkadaşlarının kendini nasıl algıladıklarını belirlemeye yönelik sorulara verdikleri cevaplarda öğrencilerin sosyometrik statülerine göre sınıf içinde arkadaşları tarafından nasıl algılandıklarına ilişkin özellikler, farklılıklar göstermektedir. En fazla seçilen öğrenciler genellikle olumlu özellikleri büyük bir çoğunlukla işaretlemişlerdir. Bu özellikler, zeki olma (13 öğrenci), sevilen biri olma (13 öğrenci), başarılı olma (12 öğrenci), neşeli olma (12 öğrenci), yetenekli olma (12 öğrenci), cana yakın olmadır (10 öğrenci). Buna karşın hiç seçilmeyen öğrenciler bu özellikleri nispeten daha düşük oranlarda işaretlemişlerdir. Bu öğrenciler olumsuz birtakım özellikleri plansız olma (4), saygısız olma (2 öğrenci), çok kıskanç olma (4 öğrenci), kavgacı olma (4 öğrenci) gibi özellikleri az da olsa işaretlemişlerdir.

B. Akademik Başarı Göre Öğrencilerin Arkadaşlarına Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Başarı puanlarına göre, üst düzeyde başarılı, orta düzeyde başarılı ve alt düzeyde başarılı olan öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerine yönelik puan ortalamaları ve standart sapmaları ve ANOVA değerleri tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Arkadaşlarına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Değerleri

Akademik Başarı	N	X	Ss	F	p
Üst Düzeyde Başarı	54	40.65	4.65		
Orta Düzeyde Başarı	326	40,65	4.86	1.098	.334
Alt Düzeyde Başarı	148	39.94	5.15		
Toplam	528	40.45	4.92		

Tablo 2 incelendiğinde akademik başarılarına göre öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin düşüncelerine yönelik yapılan ANOVA analizi sonuçlarında anlamlı farklılık ($F=1.098, p>.05$) bulunmamıştır.

Akademik başarıya göre öğrencilerin arkadaşlık anlayışlarına ilişkin görüşlerini öğrenmek için yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular dört tema altında verilmiştir:

1. Arkadaşlık beklentileri
2. Arkadaş edinme
3. Arkadaşlık ilişkilerini değerlendirme
4. Arkadaşlar tarafından algılanma biçimi

1. Arkadaşlık beklentileri: Akademik başarıya göre öğrencilere yöneltilen arkadaşlık beklentileri hakkındaki sorulara yönelik bulgulara göre güvenilir olma her iki grupta da ilk sırada yer almaktadır. Üst düzeyde akademik yönden başarılı öğrencilerde 9, alt düzeyde başarılı olanlarda ise 8 kişi bu yönde cevap vermişlerdir. Üst düzeyde başarılı olanlar sırasıyla; sır tutma (8 öğrenci), yardımsever olma (7 öğrenci), başarılı olma (6 öğrenci), birlikte ders çalışılabilecek özelliklere sahip olma (5 öğrenci), gibi beklentiler sıralamışlardır. Başarılı olma ve birlikte ders çalışabilme, yardımsever olma ve sır tutma özellikleri, üst düzeyde başarılı olan öğrencilerde, alt düzeyde başarılı öğrencilere göre daha fazla vurgulanmıştır. Alt düzeyde başarılı öğrenciler birlikte ders çalışmaktan ve paylaşımcı olmaktan bahsetmemişlerdir. Her iki grupta ortak olarak ve birbirine yakın sonuçlarla önemli görülen özellikler ise, destek olma, yakın olma, kötülük yapmama, kavga etmemedir.

ADB-1 kodlu öğrenci arkadaşlık beklentilerini şöyle sıralamıştır: “*Arkadaş, bana iyi davranan, yardımsever, kavga edince beni destekleyen, güvendiğim kişidir. Düzenli, başarılı, saygılı olması gerekir.*”

“*Bana karşı iyi davranan, sırlarımı başkalarına söylemeyen, birlikte ders çalıştığım, bana destek olan, düzenli, temiz, dürüst ve güvenilir olması gerekir.*” şeklinde belirtmiştir.” (ÜDB-2)

2. Arkadaş edinme: Akademik başarıya göre öğrencilerin arkadaş edinmeye ilişkin cevaplarına göre üst düzeyde başarılı olan öğrencilerin, büyük bir çoğunluğu (8 öğrenci), arkadaş edinmenin kolay olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden sadece 5 öğrenci zor (3 öğrenci) ve kısmen zor (2 öğrenci) olduğu, buna karşılık alt düzeyde başarılı olan öğrencilerin büyük bir bölümü ise, arkadaş edinmenin zor (5 öğrenci) ve kısmen zor (2 öğrenci) olduğu düşüncesini taşımaktadırlar.

ÜDB-2 kodlu öğrenci arkadaş edinmenin kolay olduğunu belirtmiş ve nedenlerini de, “*Genellikle benimle arkadaş olmak istiyorlar. Arkadaşlarım bana güvenir. Diğer insanlarla kolay tanışırım. Ayrıca olumlu (Çalışkanım, yardımseverim, güvenilirim) özelliklere sahip olduğum için kolay. Ama önce güvenimi sağlaması gerekir.*” şeklinde sıralamıştır.

Arkadaş edinmeye zor olarak bakan ADB-3 kodlu öğrenci de düşüncelerini şu şekilde bildirmiştir: “*Zor. Çünkü önce onu tanımamız, güvenmemiz lazım. Bize karşı*

her zaman iyi davranması lazım. Tanımadığımız birisine sırrımızı söylersek, başkalarına söyleyip, bizi üzebilir. Ayrıca biraz çekindiğim için, derslerim iyi olmadığı için de zorluk çekiyorum. Benimle arkadaş olmak istemiyorlar.”

3. Arkadaşlık ilişkilerini değerlendirme: Akademik başarıya göre öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerini belirlemeye yönelik olarak sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde, üst düzeyde başarılı olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (12 öğrenci), sınıf arkadaşlarıyla olumlu yönde ilişkiler kurduklarını belirtirken, alt düzeyde başarılı olan öğrencilerde daha az sayıda öğrenci olumlu (8 öğrenci) olarak vurgulamışlardır. Aynı paralelde başarısı alt düzeyde olan öğrencilerden olumsuz (2 öğrenci) ve kısmen olumlu (3 öğrenci) olmak üzere toplam 5 öğrenci tarafından verilmiş cevaplardır. Buna karşılık üst düzeyde başarı gösteren öğrencilerin sadece 1’i kısmen olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

ÜDB-1 kodlu öğrenci, sınıftaki arkadaşlık ilişkilerini olumlu yönde değerlendiriyor: *“İyi davranırlar. Bir ihtiyacım olduğunda paylaşırlar, oyunlarına alırlar. Ben de onlara iyi davranırım.”*

Sınıf içindeki arkadaşlıklardan memnun olmayan ADB-2 kodlu öğrenci ise *“Sınıfta kavgacı olanlarla iyi anlaşamıyorum. Onlar bana iyi davranmıyor, ben de oynamıyorum onlarla.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

4. Arkadaşlar tarafından algılanma biçimi: Akademik başarıya göre öğrencilerin sınıf içinde arkadaşlarının kendini nasıl algıladıklarını belirlemeye yönelik sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde akademik yönden üst düzeyde başarılı öğrenciler, genellikle olumlu özellikleri daha fazla işaretlemiştir. Buna karşılık alt düzeyde başarılı olanlardan ise bu olumlu özellikleri işaretleyen öğrencilerin sayıları daha azdır. Başarılı olma (12 öğrenci), sevilen biri olma (12 öğrenci), neşeli ve cana yakın olma (11 öğrenci), zeki olma ve yakışıklı- güzel olma (10 öğrenci) üst düzeyde başarılı olan öğrencilerin belirledikleri özelliklerdir. Bu gruptaki öğrencilerin sayısı az da olsa, saygısız olma (1 öğrenci), kavgacı olma (2 öğrenci), cesaretsiz olma (2 öğrenci), plansız olma (3 öğrenci) ve kıskanç olma (4 öğrenci) gibi olumsuz özellikleri işaretledikleri de görülmektedir. Alt düzeyde başarılı olanların en fazla işaretlediği özellik, sevilen biri olma (8 öğrenci) olup, bunu yakışıklı /güzel olma ve cana yakın olma (7 öğrenci) izlemektedir. Bu öğrencilerin kendilerine yakıştırdıkları diğer olumlu özellikler de yardımsever (6 öğrenci), başarılı (6 öğrenci), güvenilir (5 öğrenci), neşeli (5 öğrenci), sportmen (5 öğrenci), uysal (5 öğrenci), yetenekli olmadır (5 öğrenci). Kavgacı (5 öğrenci), plansız (5 öğrenci), cesaretsiz (5 öğrenci), hayalperest olma (4 öğrenci) gibi bazı olumsuz özellikleri diğer öğrencilere göre daha fazla işaretlemiştir. Kıskanç olma gibi olumsuz bir özellik, üst düzeyde başarılı olanlarda (5 öğrenci), alt düzeydekilere (3 öğrenci) göre daha çok frekansa sahiptir.

Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın bulgularına göre sosyometrik statülerine göre, en fazla seçilen, orta düzeyde seçilen ve hiç seçilmeyen öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşünme puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Arkadaşlık ilişkileri

konusunda daha detaylı bilgi toplamak için yapılan görüşmelerden elde edilen bazı bulgular araştırmanın nicel verilerini destekler nitelikte bulunmuştur. En fazla seçilen ve en az seçilen öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin arkadaşlık beklentileri, öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkileri, arkadaş edinmenin zor ya da kolay olduğu yönündeki düşünceleri incelendiğinde farklılığın çok az düzeyde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte en fazla seçilen öğrenciler, hiç seçilmeyen öğrencilere göre daha kolay bir şekilde arkadaş edinme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Arkadaşları açısından kendini algılama ile ilgili düşünceler de en fazla seçilen öğrenciler hiç seçilmeyen öğrencilere göre kendilerine daha olumlu özellikleri atfetme eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçların alındığı görülmüştür. Rabiner ve MacKinnon-Lewis (1993), yaptıkları bir çalışmada arkadaşları tarafından tercih edilen popüler öğrencilerin arkadaşlarına ilişkin olumlu, arkadaşları tarafından daha az tercih edilen öğrencilerin ise olumsuz düşünceler taşıdıklarını bulmuşlardır. Ancak yapılan bazı araştırmalarda da arkadaşları tarafından tercih edilmeyen düşük kabullü öğrencilerin en iyi arkadaşlara sahip oldukları ve arkadaşlıklarından memnun oldukları görülmüştür (Parker ve Asher, 1993). Ayrıca bazı araştırmalar, seçilmeyen çocukların bazı sosyal durumları (başkalarının güdülere, kişilikleri, ilişkileri, çabaları) algılamakta diğer çocuklardan farklı oldukları (Sobol ve Earn, 1985; akt. Hortaçsu,1997), yalnızlık düzeylerinin yüksek ve ilişkilerde başarısızlık özelliklerinin daha fazla olduğu (Crick and Ladd, 1993) bulunmuştur. Bu konuda daha fazla bilgi edinmek için farklı metotlara yer veren araştırmaların yapılması yararlı olabilir.

Araştırmada akademik başarılarına göre üst düzeyde, orta düzeyde ve alt düzeyde başarılı olan öğrencilerin, arkadaşlarına ilişkin olumlu düşünme ve olumsuz düşünme puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durumu daha detaylı değerlendirmek amacıyla arkadaşlık anlayışlarına ilişkin olarak yapılan görüşme bulguları incelendiğinde akademik başarı açısından arkadaşlık anlayışına ilişkin bazı düşüncelerde farklılıkların olduğu görülmüştür. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları arasındaki bu fark ölçme aracının sınırlı özellikleri ölçmesinden kaynaklanabilir. Kullanılan ölçme aracının yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilir. Bunların dışında karşılıklı görüşmelerde çocuğun kendini ifade etmesi daha kolay olabilir. Nitekim yapılan görüşmelerde çocuklar düşüncelerine ilişkin daha detaylı bilgiler verdikleri görülmüştür. Alt düzeyde başarılı olan öğrencilerle üst düzeyde başarılı olan öğrencilerin arkadaşlık beklentilerinde güvenilir olma her iki grupta da ilk sırada yer almakla birlikte üst düzeyde akademik yönden başarılı öğrenciler, sır tutma, yardımsever olma, başarılı olma, birlikte ders çalışılabilecek özelliklere sahip olma, gibi beklentiler sıralamışlardır. Üst düzeyde başarılı olanlar, arkadaş edinmenin daha kolay olduğu ve daha olumlu arkadaşlık ilişkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Üst düzeyde başarılı olan öğrencilerin sınıf içinde diğer arkadaşları açısından kendilerini algılamaları ile ilgili düşünceleri incelendiğinde kendilerine başarılı olma, sevilen biri olma, neşeli ve cana yakın olma, zeki olma ve yakışıklı-güzel olma gibi daha olumlu özellikleri atfettikleri görülmüştür.

Küçük (1984) tarafından yapılan bir araştırma, lider olmada okul başarısı ve olumlu kişilik özelliklerinin arkadaşlıkları olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre başarılı olma ve birlikte ders çalışma özellikleri arkadaş seçiminde üst düzeyde başarılı öğrencilerin daha çok değindikleri özellikler olarak bulunmuştur. Derslerde başarılı olmak, çocuğun kendine güvenini, başarılı olma duygusunu artırır ve onu çalışkan olmaya yöneltir. Bunun tam tersi olduğunda çocuğun aşağılık duygusuna kapıldığı görülebilir (Başaran, 2005). Alt düzeyde başarılı olan öğrencilerin sınıftaki arkadaşlıklarda güçlük çekmesi muhtemeldir. Buna karşın üst düzeyde başarılı öğrenciler diğer arkadaşlarıyla daha olumlu ilişkiler içerisinde.

Chen ve ark. (2008) Çin’li çocuklarda sosyal fonksiyonellik ve akademik başarının gelişiminde akran grubunun etkisini inceleyen araştırmalarında özellikle grup akademik performansının daha sonraki sosyal yeterliliği ve sosyal problemleri belirleyici olduğu yönünde bulgular elde etmiştir. Akademik grup başarısı yüksek olan grupta, akademik başarı ve sosyal yeterlilik arasındaki olumlu ilişkinin güçlendiğini; akademik başarısı düşük olan grupta ise akademik başarı ve sosyal problemler arasındaki olumsuz ilişkinin arttığını saptamıştır. Lubber ve ark. (2006)’da akranları tarafından kabul edilme ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Austin ve Draper (1984) akademik başarısı ortalamasının üstünde olan okul çağı çocuklarının reddedilen veya yalnız bırakılan çocuklara göre daha sevimli yada popüler olarak algılandığını ortaya çıkarmıştır.

Başarısız öğrencilerin kendilerini algılamaları genellikle, sağlıklı bir şekilde olmamaktadır (Covington ve Omelich, 1981; akt, Howe, 2001). Bu araştırmanın sonuçlarına göre, alt düzeyde başarılı olan öğrencilerin kendilerine çok fazla olumsuz özelliklere (örneğin; umutsuz olma, mutsuz olma, haylaz olma, saygısız olma, uyumsuz olma, kötümser olma, beceriksizim, hayalperestim gibi) değinmemişlerdir. Ayrıca bu çocuklar “başarılıyım” özelliğini de önemli bir çoğunlukta işaretlemişlerdir. Bu durum başarı kavramına yüklenen anlam farklılıklarından kaynaklanmış olabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak, beşinci sınıf öğrencilerinde sosyometrik statünün arkadaşlara ilişkin olumlu ve olumsuz düşünme ve arkadaşlık anlayışları açısından farklılık göstermediği söylenebilir. Bu konuda yapılan araştırmalarda farklı bulgular elde edildiği görülmüştür. Bu yüzden boylamsal, gözleme dayalı, öğretmen görüşlerini almaya yönelik farklı metotlara yer veren araştırmalar yapılarak konu daha detaylı incelenebilir. Akademik başarı açısından üst düzeyde olan öğrencilerin arkadaşlık beklentilerinin, arkadaşlık ilişkilerinin, arkadaş edinmenin ve sınıf içinde kendini algılama biçimlerinin alt düzeyde başarı gösteren öğrencilere nazaran daha olumlu olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre bu konuda yapılacak araştırmalarda başarı kavramının çocuklar tarafından nasıl algılandığı incelenebilir. Okul psikolojik danışmanları çocukların kendilerini başarılı hissetmelerini sağlayacak etkinlikler planlayarak, öğretmenlerin bu etkinlikleri sınıflarında uygulamaları konusunda rehberlik yapabilir. Ayrıca öğretmenlerin sınıflarındaki her çocuğun başarılı olduğu alanları ortaya çıkarması ve bu yönde çocukların motivasyonlarını arttırmalarını desteklemeye yönelik faaliyetlere yönlendirmeleri sağlanabilir.

Kaynakça

- Altıntaş, M. (1991). Kendini ayarlama Becerisi ve Arkadaşlık İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi*, Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Ankara.
- Austin, A.B. and Draper, D.C. (1984). The relationship among peer acceptance, social impact, and academic achievement in middle school. *American Educational Research Journal* 21(3): 597–604.
- Arısoy, S. (1983). Lise II.sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin Arkadaş Tercihleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İ.E. (1994). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Gül Yayınevi,
- Bilgiç, N (2000). Arkadaşlık Becerisi Eğitiminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burton, C.B. (1986). Children's Peer Relationships. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL. Retrieved on 12/04/ 2008, at URL: <http://www.ericdigests.org/pre-923/peer.htm>
- Chen, X., Chang, L., Liu, H. & He, Y. (2008). Effects of the peer group on the development of social functioning and academic achievement: a longitudinal study in chinese children. *Child Development*, 79(2): 235 – 251.
- Coie, J.D., Dodge, K.A. & Coppotelli, H.A. (1982). Dimensions and types of social status: A cross-age perspective. *Developmental Psychology* 18(4): 557-570.
- Crick, N.R. & Ladd, G.W. (1993). Children's perceptions of their peer experiences: attributions, loneliness, social anxiety, and social avoidance. *Developmental Psychology*, 29(2): 244-254.
- Çetin,F., Bilbay, A.A. ve Kaymak, D.A. (2001). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Dennis, M.J.B. (1999). Name Calling and the peer beliefs of elementary school children. *Professional School Counseling*. 3(2), 76-81.
- Embry, S.L. & Luzzo, D.A. (1996). The relationship between name-calling and peer beliefs among elementary school children: implications for school counselor. *Elementary School Guidance and Counseling*, 31(2): 122-130.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*. (Çev. Osman Akınhay). Bursa: Alfa/ Aktüel Kitabevleri.
- Graham, J.A. & Cohen, R. (1998). Longitudinal investigation of race and sex as factors in children's classroom friendship choices. *Child Study Journal*, 28(4): 245-266.

- Gündüz, K.(1986). Sınıf Ortamında Karşılıklı Birbirini Çeken Bireylerin Psikolojik İhtiyaçları.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hartup, W. W. (1989). Social relationship and their developmental significiance. *American Psychologist*, 44 (2): 120-126.
- Heppler, J.B. (1997). Social development of children: The role of peers. *Social Work in Education*, 19(4): 242-256.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. 2.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Howe, M.J.A. (2001). *Öğrenme Psikolojisi*. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Johnson, K.A. (2000). *The Peer Effect on Academic Achievement Among Public Elementary School Students. A Report of The Heritage Center for Data Analysis*. Reports – Research (143), ERIC NO: ED442916.
- Kleck, R. E. and De Jong, W. (1983). Pysical disability, pysical attractiveness and social outcomes in children’s small groups. *Rehabilitation Psychology*, 28(2): 79-91.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Küçük,S. (1984). Ortaokul Düzeyinde Arkadaşlıkların Kişilik Özellikleri Ve Okul Başarıyla İlişkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Ankara.
- Lubbers, M.J., Van Der Werf, M.P.C., Snijders, T.A.B., Bert P.M. Creemers, B.P.M. & Kuyper, H. The impact of peer relations on academic progress in junior high. *Journal of School Psychology*, 44(6): 491–512
- Meurling, C.J.N., Ray, G.E. & Lobello, S.(1999). Children’s evaluations of classroom friend and classroom best friend relationships. *Child Study Journal*, 29, 79-96.
- Parker, J. G. & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: are low-accepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102, 357- 389.
- Pekel, N. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/ kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Rabiner, D.,Keane, S.P, & MacKinnon-Lewis, C. (1993). Children’s beliefs about familiar and unfamiliar peers in relation to their sosyometric status. *Developmental Psychology*, 29, 236-243.
- Yurtal, F. (2004). Name calling and peer beliefs among primary school children in Turkey. *Pastoral Care in Education*, 22(2), 39-41.